כלל מכל כל. באברהם כתיב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל בילחק כתיב (שם כז) ואוכל מכל ביעקב כתיב (שם לג) וכי יש לי כל כלומר לא חסרו שום טובה: **חלב בקרבי. יכולי הרע מת בקרבו לעריה קא מדבר.** על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמת בקרבו מרוב לרות: **שלא שלט בהן מלאך המות.** אלא מתו בנשיקה על פי שכינה: **כלל מכל כל.** לא חסרו שום כבוד ומליגו כבוד זה במשה ואהרן שנאמר בהן על פי ה' ואם אלו מתו ע"י מלאך [המות] נמצא שחסרו כבוד: **כדאמרן.** שמתו ע"פ שכינה ואין ראויה רמה לשלוט במי שנשוק משכינה שהרי אין הרמה באה אלא מטפה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך המות דאמר מר (ע"ז דף כ:) ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות: **ישכון לבטח עליו.** הכי דריש (ג) ישכון לבטח בימין על סמיכות ידידות השכינה: **בעטיו של נחש.** בעצתו של נחש כלומר לא היו ראוין למות אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש בעטיו תרגום של עצתו כדכתיב (דניאל ו) אתייעטו כל וגו' וכן כתיב עטא וטעם (שם ג): **ואחיותיהם.** בני ישי כתיב:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. בור שיח ומערה. מפורשים בגמרא קמא בפרק שור שנגח את הפרה (דף נ:): **בור.** עגול: **שיח.** ארוך וקלר: **מערה.** מקורה בקירות: **נברכת הכובסים.** חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר ומי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם והיו לבס שתים אחת שטורים את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים והיא קרויה מחמצן בגמ' [יט.] ואחת שמשפשפים בה והיא קרויה נדיין [שם]: **אא"כ בור.** מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותן: **וסד בסיד.** את כותלי חפירתן: **גפה.** פסולת זיתים שנתעלרו בבית הבד: **הסלעים.** אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קוילי"ש שכל אלו קשין לחומה שמוליאין הבל: **מן הכותל.** כותל לבנים של טיט הבנוי על גבי קרקע ולאו בבור קאי השתא: **ורעים.** קשין לכותל כדמפרש בגמ' (ה): **ומחרישה.** מרפה את יסודו ונופל: **מי רגלים.** ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש: **ריחיים.** קשין לכותל שמנידין את הקרקע בגלגול חבטתן: **מן השכב.** היא הריחיים התחתונה: **הרכב.** היא העליונה הרוכבת על זו והיא קלרה טפח מן התחתונה: **ואם הגור שלשה מן הכליא.** תנור כלי חרס הוא שרוף בכבשן כשאר קדירות ופיו למעלה והבא לקובעו בארץ עושה בגין טיט ואבנים שיהיו לו לבסים ומושיבין אותו עליו שלא יצטננו שוליו מחמת קרקע ואותו בגין עשוי בשיפוע רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור תחתונה קרוי כליא ועליונו קרוי שפה כלומר שפת הכליא שפתה עליונה ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל צריך להרחיקו: **גמ'** פתח

מעין העולם הבא אלו הן אברהם יצחק ויעקב אברהם דכתיב ביה [1]בכל יצחק דכתיב ביה [2]מכל יעקב דכתיב ביה [3]כל שלשה לא שלט בהן יצר הרע אלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל ויש אומרים אף דוד דכתיב [4]ולבי חלל בקרבי ואידך צעריה הוא דקא מדכר תנו רבנן ששה לא שלט בהן מלאך המות ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב בהו [5]על פי ה' והא מרים לא כתיב בה על פי ה' אמר ר"א [ו]מרים נמי בנשיקה מתה דאתיא [6]שם שם ממשה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' שגנאי הדבר לומר תנו רבנן שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים ובנימין בן יעקב [3]אברהם יצחק ויעקב דכתיב [בהו] בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב [בהו] ע"פ ה' בנימין בן יעקב דכתיב [7]ולבנימן אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו וי"א אף דוד דכתיב [8]אף בשרי ישכון לבטח ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעי תנו רבנן [3]ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה [קרא] דכתיב [9]ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש היא והלא בת ישי היא דכתיב [10]ואחיותיהם צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש:

הדרן עלך השותפין

לא [א]יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק [ח] מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד [ב]ומרחיקים את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים [ג] מכותלו של חבירו שלשה טפחים [ד](או) סד בסיד [ג]מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים [ד]ומרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב [ה]ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: **גמ'** פתח

שלשה כו' מעין העולם הבא. תימה לרשב"ג אמאי לא חשיב נמי איוב דאמר לעיל (דף טו:) והאתונות רועות על ידיהם מלמד שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא וי"ל דאיוב לא היה אלא בחד מילתא ואברהם וילחק ויעקב נהנו מעין עוה"ב מכל וכל: **שבעה** שלא שלטה בהן רמה. תימה לרשב"ג דכולהו לדיקי נמי דאמר בשבת בפ' שואל (דף קנב:) ורקב עלמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עלמותיו נרקבין ושאין קנאה בלבו אין עלמותיו מרקבין וי"ל דיכול להיות שלא ירקב ושלוט בו רמה כדאמר במעשה דרבי (ד) אלעזר בן שמעון בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפיק ריחשא מאודניה: **שלשה** לא שלט בהן יצר הרע. אין לפרש שלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עליה אגרא אלא כדאמר (יומא דף לח:) מאי דכתיב רגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא ה"נ כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה סייעם הקדוש ברוך הוא מבאן ואילך שלא שלט בהן יצר הרע:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתוגתא כדאמרינן בגמרא ותימה לר"י והא אמרי' בגמ' כל מרא ומרא דקא מחית כו' ואומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל החיזק וכיון דבתחילת החיזק הוו גירי דיליה מודה ר' יוסי ומיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג' טפחים: **לא** שיח ולא מערה. וה"ה חרילין ונעילין והני נקט אגב בור דבכל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור מפרש בגמ' דצריכי תרוייהו ומיהו הא לא מפרש אמאי לא הוה שמעינן להו מבור[א] דמצי למימר דבור ושיח דעמוקין טפי[ב] בעי הרחקת שלשה אבל הכי דלא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה ואי תנא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג' ובפרק הפרה (ב"ק דף נ:) דתנן אחד החופר בור ושיח ומערות ומצריך להו לכולהו בגמרא התם ניחא דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה:

סלעים. אבנים שאש יוצא מהן ולא סלעי נחושת דאין דרך להניחן אצל הכתלים והא דאמר בירושלמי אית תנא תני טומנין בסלעים ואית [ה] תני דאין טומנין כאן בסלעים של כסף כאן בסלעים של נחושת[ג] הוה מצי לשנויי כאן בסלעים של אבנים כאן בשל כסף אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת: **וסד בסיד.** נראה לר"י דבסיפא נמי גרס וסד בסיד ולא גרס או דאי גרסי' בסיפא או סד בסיד אם כן תפשוט דבריש וסד בסיד תנן מדלא קתני או סד בריש כמו בסיפא אלא ודאי בסיפא נמי גרס וסד והא דפשיטא ליה בגמרא (נקמן דף יט.) דבסיפא הוי או סד בסיד היינו משום דאין ההיזק כל כך מרובה שלא יועיל לו סיד לחודיה: **כליא.** פירש ר"ח בטן דתנור לר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולט ויוצא כשיעור טפח ומאמצעיתו מילר ועולה: פתח

א א מיי' פ"ט מהלכות שכנים הלכה ח סמג עשין טושע"ש מ"מ סי' קנה סעיף י:
ב ב מיי' שם הלכה ג טושע"ש שם סעיף ד:
ג ג מיי' שם טושע"ש שם סעיף ה:
ד ד מיי' שם הלכה ג טושע"ש שם סעיף ז:
ה ה מיי' שם הלכה ד טושע"ש שם סעיף ח:

מוסף רש"י

בעטיו של נחש. בעצתו של נחש שהטיח לחוה ולא מחטא אחר, שלא חטאו. בעטיו, כמו (דניאל ב) עטא וטעם (שבת נה:)

הדרן עלך השותפין

מוסף תוספות

א. הא הוה נמי משום מתונתא כנ"ל. עיין רש"ל. ב. ומקלקל ליה לכותל טפי. שם. ג. בסלעים של כסף אין טומנין, ובסלעים של נחושת טומנין. ירושלמי שבת פ"ד ה"ל. ועיין מהרש"ל.

רבינו גרשום

על פי ה'. דמי שמת ע"י מלאך המות שולט בו רמה ותולעה מפני כי ג' טיפין של מרה תלוין בו בסכינו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקים ואותם שמתו על פי ה' לא שלט בהן רמה ותולעה: חלל בקרבי. שאין בו יצר הרע: צעריה דמדכר. כלומר זה בקברו מפחד מאותו מעשה שאירע לו: רחמי הוא רבעי

ו) שוכן בו לבטח: בעטיו של נחש. בעצה שיעצה לחוה ולא מפני חטא אדם עטיו לשון עצה כמו (דניאל ב) עטא וטעם:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור אדם בור כו'. משום דקא מרפיה ליה לארעיה ומקלקל לבורו: ולא שיח. זהו חפירה שחופרין להשקות שדותיהן ועשויה אריך וקטין: לא מערה. שהיא מרובעת: נברכת הכובסין. ששם רוחצין וכובסין את בגדיהן:

ח) [מו"ק כח.], ב) נ"ל אברהם יצחק יעקב משה אהרן ומרים כדאמרן בנימין בן יעקב וכו' וכזה תבין פירש"י דהכא ד"ה כדאמרן וכו'], ג) שבת נה:, ד) נ"ל וסד, ה) [נקמן יט:],

תורה אור השלם

1 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים
וְיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א

2 וַיַּחֲרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה
עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֵפוֹא
הוּא הַצָּד צַיִד וַיָּבֵא לִי
וְאֹכַל מִכֹּל בְּטֶרֶם תָּבוֹא
וַאֲבָרְכֵהוּ גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה:
בראשית כז לג

3 קַח נָא אֶת בִּרְכָתִי אֲשֶׁר
הֻבְאַת לָךְ כִּי חַנַּנִי אֱלֹהִים
וְכִי יֶשׁ לִי כֹּל וַיִּפְצַר בּוֹ
וַיִּקָּחֵהוּ: בראשית לג יא

4 כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי
חָלַל בְּקִרְבִּי:
תהלים קט כב

5 וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל הַר
הֹר עַל פִּי יְיָ וַיָּמָת שָׁם
בִּשְׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ: במדבר לג לח
וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ
בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ:
דברים לד ה

6 וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ
וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר
שָׁם: במדבר כ א

7 לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ
יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו
כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכָן:
דברים לג יב

8 לֻכָן שָׂמַח לִבִּי וַיָּגֶל כְּבוֹדִי
אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח:
תהלים טז ט

9 וְאֶת עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלֹם
תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא
וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ
יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא
אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת
צְרוּיָה אֵם יוֹאָב:
שמואל ב יז כה

10 וְאַחְיוֹתֵיהֶם צְרוּיָה
וַאֲבִיגַיִל וּבְנֵי צְרוּיָה אֲבִשַׁי
וְיוֹאָב וַעֲשָׂהאֵל שְׁלִשָׁה:
דברי הימים א ב טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו: (ב) שם ואת הסלעים מן הכותל שלו: (ג) רש"י ד"ה ישכון וכו' הכי דריש ליה ישכון בנימין לבטח על סמיכות: (ד) תוס' ד"ה שבעה וכו' דר' אלעזר בר"ש: (ה) שם ד"ה סלעים כו' ואית תנא תני דאין טומנין:

לעזי רש"י

קוילי"ש [קיילו"ש]. אבני חלמיש.

עין משפט נר מצוה

ו) גרלה דל"ל דחמי הוא דבעי שיסכון בשרו לבטח].

פתח בבור וסיים בכותל. בקונטרס גרס בתר דשני מכותל בורו שנינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שאפרש ומי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף כז.) כי פריך פתח בכל וסיים בחבית לא קא מסייס וליתני ואם הוזק בעל הכל כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר: **מכותל** בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מדהוזקק הראשון להניח כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דל"ב הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כותם לתוך שלו כלום כו' גרסת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשני יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש לישב הגירסא ופריך אליבא דאביי דאיכא דיליתי קיימא דליתי אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים:

למאי נפקא מינה למקח וממכר. הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: **אביי** אמר סומך דהא **אינה עשויה לבורות.** והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר ממשהו זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה[א] וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין זה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו:

אביי אמר סומך. אומר ר"י דלשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל שאה טפחים[ב]:

לאביי ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו היינו מחלל בורו ולא דקדק בלשון: **ה"ג בספרים ישנים סלע הבא בידים כו'** וזה מרחיק ג' **טפחים וסד בסיד** (ה). וקשה לאביי ה"ג שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים איצטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא אגב דאייתי בריית מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ופריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים איצטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים[ג] ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו[ד]: **מרחיקין את הגפת כו' טעמא דאיכא בותל כו'.** פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק כלום וכשיחפוץ זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהני נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשירצה לעשות כותל ומ"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי[ה] וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן[ו]:

פתח בבור. סמוך לבורו של חבירו והדר סייס אלא אם כן הרחיק מכותל הוה ליה למיתני אלא אם כן הרחיק מבורו דאילו מכותלו כותל הבנוי על גבי קרקע הוא: **מכותל בורו שנינו.** כלומר האי כותל דקתני מכותל בורו קאמר שאף הוא קרוי כותל: **וליתני מבורו של חבירו.** ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כותם לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו אם הוא רחב משלשה: **הא קא משמע לן.** במאי (ז) דתניא מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוזקק גם הוא להרחיק מן המיצר וממאי מדקתני שהחפירות חללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כותם לתוך שלו נמצא שלשת הטפחים שכתם גם זה לתוך שלו הכותל מלאם ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור: **ונפקא מינה למקח וממכר.** ואי"ת מנלן (ח) שהכותל הראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר והלא לא היה לחבירו בור סמוך למיצר ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן ליה לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת ששניהן הוזקקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים: **הכא לסמוך.** בורו תחילה בצד המיצר ולחבירו אין שם בור: **העשויה לבורות.** כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר: **אפי' לרבנן דאמרי כו'.** דשמעינן מינה אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **ליפנהו לשרשים.** אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור: **מרפיס לי.** שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה: **הא איתמר עלה מכותל בורו שנינו.** ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל שהוא שלשה טפחים כדאמרן: **אלא לאביי קשיא.** דהוא גופיה אוקים דמכותל בורו שנינו ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו ששיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא אלמא אף הראשון הוזקק להרחיק: **הכא בידים.** קרקע רך מתכתש מאליו: **זה וזה מרחיק.** אלמא אף על הראשון להרחיק: ה"ג **בא בידים שאני ודקאמרי לה מאי קאמרי לה בא בידים איצטריך סד"א כו'.** כלומר הוא הדין אע"ג דלא בא בידים והאי דנקט (ד) בידים רבותא אשמעינן דאף על גב דבא בידים אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים:

מתוך

פתח בבור ומסיים בכותל (ו)(ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג"ט) אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכר כדתניא [א]האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא איכא דאמרי [ב]בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך אפילו לרבנן דאמרי [ג]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר [ד]אינו סומך ואפילו לר' יוסי דאמר [ה]זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סומך בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא הא איתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו איכא דאמרי [ו]ואיתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכ